

بررسی مقایسه‌ای خودواقعی با خودآیدیه‌آل و ارتباط

آن با پیشرفت تحصیلی در دانشجویان

پرستاری و مامایی مشهد

پروانه سودمند*

اختلال و آشفتگی روانی و فقدان سلامت روان یکی از مسائل و مشکلات بزرگ دنیای امروز است. تئوری‌های خود احترام و ارزش به خود را بعنوان مناسب‌ترین مفهوم جهت سبب‌شناسی اختلالات عاطفی و روانی در نظر می‌گیرند. مفهوم خود به دو جنبه تقسیم می‌شود: خودواقعی و خودآیدیه‌آل. مقایسه این دو مفهوم، شاخصی از احترام و ارزش به خود بدست می‌دهد. از آنجا که بسیاری از دانشجویان پرستاری و مامایی، رشته‌ای را که در آن مشغول به تحصیل هستند، به اولویت در کنکور انتخاب نکرده‌اند، این موضوع وضعیت احترام به نفس و پیشرفت تحصیلی آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. در این پژوهش که یک مطالعه توصیفی - همبستگی است، از یک طرح دو گروه و دو متغیره استفاده شده است: جهت انجام این پژوهش، کلیه دانشجویان پرستاری و مامایی مقطع کارشناسی روزانه شاغل به تحصیل در سال ۸۳ - ۸۲ به تعداد ۳۴۷ نفر، انتخاب گردیدند. داده‌ها بوسیله فرم‌های انتخاب نمونه مشتمل بر معیارهای حذف، فرم مشخصات، دموگرافیک شامل مشخصات فردی و نمرات پیشرفت تحصیلی، فرم سنجش خودواقعی و خودآیدیه‌آل راجز مشتمل بر د جفت صفت متضاد که از ۱ تا ۷ نمره‌گذاری شده است، جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل شد. نتایج نشان داد که میانگین فاصله خودواقعی از خودآیدیه‌آل در دانشجویان پرستاری و مامایی، اختلاف آماری معنی‌داری ندارد ($P=0/33$). همچنین دانشجویان پرستاری، نمره بدست آمده از فاصله دو خود با معدل نمرات عملی رابطه معکوس و معنی‌داری داشت ($r=0/18$ - و $P=0/016$) ولی نمره بدست آمده از فاصله دو خود با معدل نمرات تئوری، معدل کل و معدل دیپلم، رابطه آماری معنی‌داری نداشت. از آنجا که عزت نفس پایین منجر به پیشرفت تحصیلی نامطلوب می‌گردد، باید توجه جدی‌تری به وضعیت روحی - روانی این افراد در بدو پذیرش و طی دوران تحصیل معطوف داشت.

واژه‌های کلیدی: خودواقعی؛ خودآیدیه‌آل؛ پیشرفت تحصیلی.

* کارشناس ارشد روان پرستاری دانشگاه آزاد اسلامی مشهد

مقدمه

تئوری‌های خودایده‌آل، خود‌پنداره یا مفهوم خود و احترام و ارزش به خود را بعنوان مناسب‌ترین مفهوم جهت اختلالات عاطفی و روانی در نظر می‌گیرند (۱). تحقیقات نشان داده است افرادی که از حسن‌پایین‌تری از احترام به خود برخوردارند، کمتر می‌توانند استرس‌ها و فشارها را تحمل نموده و به زندگی با آرامش و تعادل ادامه دهند. این افراد نسبت به دیگران بی‌کفایت‌ترند؛ ضعف در تصمیم‌گیری دارند؛ از قابلیت‌سازی ضعیفی برخوردارند؛ مشکلاتشان را به سختی حل و رفع می‌کنند؛ در زندگی فاقد معنا هستند و روابط متقابل اجتماعی ضعیفی با دیگران دارند و در کل، از سلامت روانی کمتری برخوردارند (۲).

یکی از طر اندازگی احترام به خود، ارزیابی ساختار خود یا مفهوم خود‌پنداره می‌باشد. ساختار خود توسط راجرز (۱۹۷۰) بعنوان یک الگوی ادراکی سازمان یافته، سیال اما مداوم، خصوصیات "من" به همراه ارزش‌های پیوسته با آن ادراکات را که برای آگاهی قابل قبول است، تعریف می‌کند (۳). آنچه از جمع‌بندی نظرات روانشناسان مختلف برداشت می‌شود این است که تمام آنها دو جنبه برای مفهوم خود در نظر می‌گیرند: مفهوم خودواقعی و مفهوم خودایده‌آل. مقایسه این دو مفهوم، شاخصی از احترام و ارزش به خود را به دست می‌دهد. هر چه اختلاف بین این دو مفهوم بیشتر باشد، فرد از اضطراب، ناامنی، ناسازگاری، عدم پذیرش خود و دیگران و آشفتگی و روانی بیشتری رنج می‌برد (۴).

راجرز و دایموند (۱۹۶۹) به نقل از باتلر و هیگ (۱۹۶۹) بیان نمودند که هر چه اختلاف بین خودواقعی و خودایده‌آل بیشتر باشد، فرد بیشتر دچار مشکلات عاطفی و روانی می‌شود و از احترام به خود پایین‌تری برخوردار است؛ هر چه این اختلاف کمتر باشد، فرد از سلامت و احترام به خود بیشتری برخوردار است (۱).

امروزه صاحب‌نظران بر این باورند که یکی از دلایل مهم توسعه کشورهای پیشرفته توجه و اهتمام آن کشورها به تربیت نیروهای مؤثر و خلاق است. دانشجویان نیروی انسانی برگزیده از نظر استعداد، خلاقیت، پشتکار و منابع معنوی هر جامعه و سازندگان فردای کشور هستند. بنابراین، توجه به بهداشت روانی و پیشرفت تحصیلی این گروه از دانشجویان با توجه به نقش حساسی که در آینده بعنوان یک پرستار و ماما ایفا می‌کنند، اهمیت بسزایی دارد. در مطالعه‌ای که توسط اسنک (۱۹۷۲) انجام شد ارتباط متقابل عزت نفس و تصور فرد از توانایی خود مورد توجه قرار گرفت. بدین معنی که اگر میزان عزت نفس کاهش یابد، احساس ضعف و ناتوانی در فرد بوجود می‌آید و بالعکس با افزایش میزان عزت نفس، احساس توانمندی و ارزشمندی در فرد احیا شده و تغییرات مثبتی چون افزایش پیشرفت تحصیلی، تلاش برای کسب موفقیت، داشتن اعتماد به نفس، بلند همت بودن، تمایل به داشتن سلامت بیشتر، لذت بردن از روابط با دیگران و پیش‌بینی مثبت نسبت به موقعیت‌های بعدی در او پدیدار می‌گردد؛ همچنین بین عزت نفس و پیشرفت تحصیلی نیز همبستگی ۰/۳ تا ۰/۴ یافت شده است (لاین و سکالویک ۱۹۸۴) (۵).

با توجه به مطالب ذکر شده و مشاهدات و تجربیات فردی پژوهشگر، در این زمینه که بسیاری از دانشجویان پرستاری و مامایی رشته‌های خود را بعنوان اولین انتخاب زده‌اند و با توجه به اهمیت سلامت روانی پرستاران و ماماها بعنوان پیام‌آور سلامت جامعه، این پژوهش به منظور یافتن پاسخ‌هایی برای این پرسش انجام شده است که چه رابطه‌ای بین

خودواقعی و خودایده‌آل با پیشرفت تحصیلی دانشجویان پرستاری و مامایی وجود دارد؟ هدف کلی این پژوهش، مقایسه خودواقعی با خودایده‌آل و ارتباط آن با پیشرفت تحصیلی در دانشجویان پرستاری و مامایی دانشکده پرستاری و مامایی مشهد می‌باشد.

روش پژوهش

در این پژوهش توصیفی همبستگی، از یک طرح دو گروه و دو متغیره استفاده شده است. جهت انجام این پژوهش، کلیه دانشجویان پرستاری و مامایی مقطع کارشناسی روزانه شاغل به تحصیل در نیمسال دوم سال ۸۲-۱۳۸۱ در دانشکده پرستاری و مامایی مشهد (۴۳۱ نفر) انتخاب شدند. از این تعداد، ۶۰ نفر به علت شرکت در مطالعه راهنما حذف گردیدند و ۲۴ نفر فرم‌ها را یا تکمیل نکردند و یا ناقص بود که در نهایت ۳۴۷ نفر در این پژوهش شرکت نمودند. ابزار گردآوری اطلاعات شامل موارد زیر بود:

- ۱- فرم انتخاب نمونه مشتمل بر معیارهای حذف.
 - ۲- فرم مشخصات دموگرافیک که از دو بخش مشخصات فردی و نمرات پیشرفت تحصیلی تشکیل شده است.
 - ۳- فرم سنجش خودواقعی راجرز که شامل ۲۵ جفت صفت متضاد است و از ۱ تا ۷ نمره‌گذاری شده است.
 - ۴- فرم سنجش خودایده‌آل راجرز که شامل ۲۵ جفت صفت متضاد است و از ۱ تا ۷ نمره‌گذاری شده است.
- جهت تعیین اعتبار علمی فرم‌های انتخاب نمونه و فرم مشخصات فردی از روش روایی محتوی با مطالعه منابع علمی و با توجه به اهداف پژوهش استفاده شد. فرم‌های خودواقعی و خودایده‌آل راجرز ابزاری استاندارد برای سنجش این دو متغیر هستند ولی به منظور اطمینان بیشتر و به دلیل موجود نبودن روایی و پایایی این ابزار از روش سنجش همزمان با استفاده از تست عزت نفس آیزنک در ۶۰ نفر از دانشجویان که به صورت تصادفی و مبتنی بر حجم تعداد دانشجویان هر ترم انتخاب شده و سپس از کل نمونه‌های پژوهش حذف گردیدند. ضریب همبستگی بین فرم‌های راجرز و آیزنک $r = 0.70$ = آلفا بود.
- جهت اجرای این پژوهش، پژوهشگر ابتدا فرم انتخاب نمونه و مشخصات فردی و پس از آن فرم سنجش خودواقعی و خودایده‌آل راجرز را در اختیار واحدهای پژوهش قرار می‌داد تا آنها را تکمیل نمایند. به منظور کسب معدل دیپلم، معدل نمرات تئوری، معدل نمرات عملی و معدل کل ترم‌های تحصیلی دانشجویان، با مراجعه به واحد نمرات دفتر آموزش دانشکده پرستاری و مامایی و اخذ کارنامه کلی و لیست نمرات، فرم مربوطه توسط پژوهشگر تکمیل می‌گردید و سپس داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS و بکارگیری آمار توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها

بر اساس نتایج این پژوهش، ۶۳/۷ درصد را دانشجویان پرستاری و ۳۶/۳ درصد را دانشجویان مامایی تشکیل می‌دادند؛ میانگین سن در دانشجویان پرستاری ۲۲ و در دانشجویان مامایی ۲۱/۶ سال بود. میانگین اولویت انتخاب در کنکور سراسری برای دانشجویان پرستاری ۳۸ و برای دانشجویان مامایی ۱۴ و میانگین فاصله خودواقعی از خودایده‌آل در

دانشجویان پرستاری ۸/۹ و در دانشجویان مامایی ۸/۸ بود (نمودار شماره ۱). همچنین مقایسه میانگین معدل عملی، کتبی، کل و دیپلم نشان داد که از لحاظ معدل دیپلم تفاوت آماری معنی‌داری بین دو گروه وجود دارد ولی از لحاظ معدل کتبی، عملی و کل تفاوت آماری معنی‌داری وجود ندارد (جدول ۱، ۲، ۳).

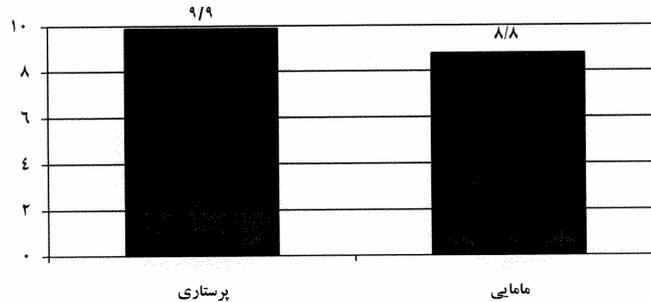
جدول ۱: مقایسه میانگین معدل عملی، کتبی، کل و دیپلم در دانشجویان پرستاری و مامایی

نتیجه آزمون	مامایی		پرستاری		گروه
	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	شاخص آماری
T=۸/۴۴۰ DF=۳۴۵ P<۰/۰۰۰۱	۱/۰	۱۷/۶	۱/۴	۱۶/۴	معدل دیپلم
T=۱/۰۱۴ DF=۳۴۵ P<۰/۴۱۱	۱/۵	۱۴/۷	۱/۵	۱۴/۵	معدل کتبی
T=۶۰۴ DF=۳۴۵ P<۰/۵۴۷	۱/۳	۱۶/۶	۶/۸	۱۷/۰	معدل عملی
T=۱/۳۵۲ DF=۳۴۵ P<۱/۱۷۷	۱/۳	۱۵/۶	۱/۳	۱۵/۴	معدل کل

جدول ۲: همبستگی جزئی بین فاصله خودواقعی از خود ایده‌آل و معدل نمرات عملی با کنترل

برخی از متغیرهای دیگر

متغیرهای کنترل شده	مامایی		پرستاری		گروه
	P	R	p	r	شاخص آماری
معدل دیپلم - معدل کتبی - سن - اولویت انتخاب در کنکور - تعداد اعضای خانواده در بدو ورود به دانشگاه - تعداد فعلی اعضای خانواده - معدل کل - شغل مادر - تحصیلات مادر - شغل پدر - تحصیلات پدر	۰/۲۵۱	۰/۱۳	۰/۰۱۶	-۰/۱۸	معدل عملی

واحد پژوهش

نمودار ۱: مقایسه میانگین فاصله خود واقعی از خود ایده‌آل در دانشجویان پرستاری و مامایی

$$T=0/483 \quad DF=345 \quad P=0/629$$

جدول ۳: همبستگی جزئی بین فاصله خود واقعی از خود ایده‌آل و معدل کتبی، کل و دیپلم با کنترل برخی از

متغیرهای دیگر

متغیرهای کنترل شده	مامایی		پرستاری		گروه شاخص آماری
	P	r	p	r	
معدل دیپلم - معدل عملی - سن - اولویت انتخاب در کنکور - تعداد اعضاء خانواده در بدو ورود به دانشگاه - تعداد فعلی اعضاء خانواده - معدل کل - شغل مادر - تحصیلات مادر - شغل پدر - تحصیلات پدر	0/240	0/13	0/332	0/07	معدل کتبی
معدل دیپلم - معدل عملی - معدل کتبی - سن - اولویت انتخاب در کنکور - تعداد اعضاء خانواده در بدو ورود به دانشگاه - تعداد فعلی اعضاء خانواده - شغل مادر - تحصیلات مادر - شغل پدر - تحصیلات پدر	0/156	0/18	0/571	0/04	معدل کل
معدل عملی - معدل کتبی - سن - اولویت انتخاب در کنکور - تعداد اعضاء خانواده در بدو ورود به دانشگاه - تعداد اعضاء فعلی خانواده - معدل کل - شغل مادر - تحصیلات مادر - شغل پدر - تحصیلات پدر	0/259	0/13	0/444	0/05	معدل دیپلم

بحث

یافته‌های این پژوهش حاکی از آن بود که در هر دو گروه پرستاری و مامایی، تطابق خودواقعی با خودایده‌آل ضعیف است که این نشان دهنده احترام به خود پایین در آنها می‌باشد و عزت نفس پایین منجر به ناسازگاری، نارضایتی، عدم صلاحیت، موفقیت، قدرت، لیاقت، استقلال و آزادی می‌شود و شخص تلاش برای خودشکوفایی خویش را متوقف می‌سازد؛ همچنین نمرات پیشرفت تحصیلی نیز بیانگر این بود که معدل کل در هر دو گروه پایین‌تر از معدل دیپلم آنها می‌باشد و لذا پیشرفت تحصیلی معکوس وجود داشته است این یافته‌ها با مطالعات پاور و خملکوف (۲۰۰۱)(۶)، برنت و وندورا (۱۹۹۶)(۷)، واف (۲۰۰۱)(۸) و لاین و سکالویک (۱۹۸۴) همخوانی دارد. بنابراین، فرضیه اول این پژوهش که «در دانشجویان پرستاری هر چه خودواقعی از خودایده‌آل دورتر باشد، پیشرفت تحصیلی نامطلوب‌تر است» و فرضیه دوم این پژوهش که «در دانشجویان مامایی هر چه خودواقعی از خودایده‌آل دورتر باشد، پیشرفت تحصیلی نامطلوب‌تر است» تأیید می‌گردد. بر این اساس و با توجه به نقش حساس و خطیری که این گروه از دانشجویان در آینده بعنوان یک پرستار و ماما ایفا خواهند نمود، باید توجه جدی‌تری به وضعیت روانی این افراد داشت.

طبق نتایج پژوهش، میانگین انتخاب رشته پرستاری در کنکور سراسری ۳۸ و برای دانشجویان مامایی ۱۴ بوده است. بنابراین، رشته‌ای که در آن تحصیل می‌کنند، مورد علاقه و ایده‌آل آنها نبوده است؛ بخصوص این که دانشجویان پرستاری و مامایی، توجه مثبتی را که در خور و شایسته آنها باشد از اجتماع و محیط بالینی دریافت نمی‌کنند و تمام این موارد باعث عدم خودشکوفایی و پیشرفت تحصیلی آنها می‌شود. لذا باید به وضعیت روانی آنها در بدو پذیرش در دانشگاه و همچنین دوران تحصیل دقت نظر بیشتری داشت تا ارتقاء سطح سلامت و پیشرفت این پیام‌آوران سلامت جامعه فراهم گردد.

Comparative Study of Real and Ideal self and their Relationship with Educational Progress in Students of Nursing and Midwifery

P. Soodmand

Abstract

Psychological disorders and lack of mental health are among the main problems of the contemporary world . Theories of self consider self-respect as the most appropriate concept in the etiology of emotional and mental disorders . The self is considered in two aspects : real and ideal . Comparing these two aspects will render an index of self-respect . As most current students of nursing and midwifery have not chosen their major on the basis of an inner drive and they have not been first-choice in Konkoor, their self-respect and educational progress are therefore affected . In this correlational descriptive study , a two-variable , two group design was adopted. All current students of nursing and midwifery (n=347) were selected for study . Relevant data were obtained through subject-selection forms including exclusion criteria , demographic characteristics , personal traits and achievement scores , as well as Roger's assessment checklist of real and ideal self including 25

pairs of opposite attributes which were marked from 1 to 7 . The findings revealed no significant difference between mean real and ideal selves in the subjects ($p=0.33$) . In students of nursing , scores obtained in real and ideal selves negatively but significantly correlated with practical scores ($p=0.016$, $r=0.8$) . However , the mean difference of the two selves showed no correlation with mean scores , average and mean diploma scores . As inappropriate self-esteem leads to undesirable educational progress , students of nursing and midwifery demand ample emotional consideration and attention upon admission and throughout educational period .

Key Words : *Real Self ; Ideal Self ; Educational Progress.*

منابع

- ۱- بیابانگرد، ا. روش‌های ایجاد ارتباط بین اولیا و مربیان. تهران: پرنیان، ۱۳۷۶.
- ۲- بیابانگرد، ا. روش‌های افزایش عزت نفس در کودکان و نوجوانان. تهران: انتشارات انجمن اولیاء و مربیان. چاپ چهارم. ۱۳۷۶.
- ۳- راجرز، ک. درآمدی بر انسان شدن. قاضی، تهران: مرکز انتشارات علمی دانشگاه آزاد اسلامی، ۱۳۶۹.
- ۴- پارسا، م. روانشناسی تربیتی. تهران: سخن، ۱۳۷۵.
- ۵- برنارد، ف. من کیستم؟ روش‌های مؤثر برای خودشناسی. وحدتی احمدزاده، م. ابراهیمی، ا. تهران: رشد، ۱۳۸۰.
6. Power, F. C. Khmelkov, V. T. Character development and self-esteem: Psychological foundations and educational implications. University of Notre Dame, 2001. PP. 539-51.
7. Vondra, J.I. Barnett, D. Self-Perceptions, motivation, and school functioning of low-incoming maltreated and comparison children. Child Abuse & Neglect, 1996, Vol.20 , No.5 PP. 397-410.
8. Waugh, P. R. Measuring ideal and real self-concept on the same scale, based on a multifaceted, hierarchical model of self-concept. Educational and Psychological Measurement, Feb 2001, Vol.61, No.1, PP. 85-101.